

Vercseg Ilona: A közösségi munka, közösségfejlesztés és közösségszervezés

A közösségfejlesztés, közösségszervezés, közösségi munka gyakran használatosak szinonim fogalomként, jóllehet valamennyi rendelkezik saját jelentéstartalommal. E kérdésnek kiterjedt irodalma van, számos fogalmi meghatározás ismeretes, mert az adott körülményeknek és helyi gyakorlatnak megfelelően a társadalmak minden működési periódusban máshová helyezik a hangsúlyt.

Bármelyik fogalmat is értelmezzük azonban, közös jellemzőjük, hogy magukba foglalják mind a szakemberek, mind a közösségek munkáját, akár szakemberek nélkül is, hiszen közösségi munka vagy közösség általi fejlesztés/szervezés szakemberek beavatkozása nélkül is megvalósulhat...

Napjainkra már állandósult a mozgás és útkeresés, és számos innováció jellemzi a közösséghez vonzódó, közösségi megvalósulásokat kereső állampolgárokat és csoportokat, s hogy hol alakulnak ki további sűrűsödési pontok, a jövő mutatja meg. Hangsúlyozom azonban, hogy e tevékenységeknek nem a szakmává válás a célja, hanem a közösségi együttműködés erejének felismerése; s hogy a közösségi megnyilvánulási formák szaporodjanak és terjedjenek, az egyénitől a közösségi perspektívák felé tágítva a közgondolkodást.

A közösségfejlesztést (community development) lehet önálló szakmaként értelmezni, olyanként, amely nyitott az interdiszciplinaritásra. E szakterület az élet bármely területét érintő változást, megújulást kereső kérdésben

a, bevonja a közösségi cselekvésbe az érintetteket;

b, s a közösségi cselekvés a bevontakat elindítja a közösségben és

társadalomban cselekvő állampolgárrá válás útján.

A cél elérése érdekében elsősorban közösségi részvételt fokozó munkamódokat, módszereket és technikákat alkalmaz (és csoporttechnikákat is, sőt, az egyéni esetkezelés is megvalósul keretei között, a leggyakrabban a közösségi háló természetes működése folytán, de szakember részvételével is), s a kialakult helyzetek többsége szükségessé teheti a közösségi munka és más szakmák, specializált intézmények együttműködését is...

A közösségszervezés hazai kiépítését a Civil Kollégium Alapítvány (CKA) vállalta fel: „A CKA szervezete nagyjából 25 éves múlttal rendelkezik a hazai és nemzetközi közösségi munka fejlesztésében, helyi, vagy tematikus közösségi kezdeményezések hosszabbtávú támogatásában. A szervezet alapvetően az Európában jobban elterjedt, és hazánkban is már komoly háttérrel és szakmai kidolgozottsággal rendelkező közösségfejlesztő megközelítés mentén szervezte tevékenységeit. A különböző társadalomfejlesztő megközelítések hasznosságának és eredményeinek elismerése mellett, az elmúlt évek társadalmi és politikai trendjei hangsúlyváltást szorgalmaztak a közösségi munkában is. A demokratizálódás negatív folyamatai, a részvétel tartósan alacsony szintje és színvonala, a szegénység és kiszolgáltatottság, a kirekesztés növekvő tendenciái a fenti problémákra jobban reagáló közösségi munkamódszereket tesznek szükségessé. Számos további előzmény hatására a CKA 2010-ben kezdett a közösségszervezéssel komolyan foglalkozni, tanulóköröket és nemzetközi programokat szervezett, később hazai szakembereket küldött 6 hetes amerikai felkészítésre, s nagyjából 50 főnek tette lehetővé a külföldi képzést. Itthon máig közel 50 képzést, több száz

műhelyt, előadást, beszélgetést szervezett. 2012-óta segíti az első hazai gyakorlatok kialakulását, létrehozta a magyar viszonyokhoz és tapasztalatokhoz alkalmazkodó közösségszervezés képzési és konzultációs rendszerét. Mindeközben folyamatosan fejlesztette tananyagait és módszereit, esettanulmányokból, segédletekből, irodalmakból, módszertani útmutatókból online erőforrás-központot hozott létre, publikációkat és esettanulmányokat készített, online közösségi platformot hozott létre. E programokban az érdeksérelemmel küzdők széles körét sikerült mozgósítani, roma érdekérvényesítéssel foglalkozó csoportokat, LMBTQI, hajléktalanok, fogyatékossgal élő emberek szervezeteit, hátrányos helyzetű fiatalokat és lakossági csoportokat. E kezdeményezések széles körű, esetenként több száz állampolgár megkérdezésével megvalósuló listening (az érintettek meghallgatása) folyamatokat indítottak, felmérték a szélesebb közösséget érintő problémákat, kapacitásokat és érdekeket, demokratikus elveken működő csoportokat alakítottak, a problémákat megnyerhető ügyekké igyekeztek alakítani, melyek mentén a döntéshozatalra irányuló kampányokat kezdeményeztek, amelyek saját szervezeteiket is erősítették. Munkájuk nyomán első ügyeikkel számos helyen sikerült győzelmeket elérniük, példák: (Sebály szerk. 2016; Sebály szerk. 2017; Peták szerk. 2017; Kertész szerk. 2018).

Az országos közösségszervező építkezés számos elemében már bizonyította, hogy egy újfajta megközelítéssel, szemlélettel és alulról induló szisztematikus építkezéssel a leghátrányosabb helyzetű csoportok is képesek - érdekeik mentén szélesebb kört megszólítani; - lépéseket (ügyeket) azonosítani; - ezekhez

stratégiákat, taktikákat kialakítani; - kampányokat, nyomásgyakorló folyamatokat indítani; ügyeket megnyerni, vagyis konkrét, látható, egyértelmű és számszerűsíthető eredményeket elérni; - mindezt felhasználni közösségi szervezetek hosszabbtávú építésére. Az elmúlt években a közösségszervező erőfeszítések országos dimenzióban is láthatóvá váltak, fővárosi (például a Római part mobilgát építésének megakadályozása), regionális, vagy akár országos szakpolitikai változásokat is elértek (például az ápolási díj megemelése).” (Varga Máté ismertetője)

A dolgok jelenlegi állása szerint mi szakmának és mozgalomnak tekintjük a közösségszervezést (community organizing), olyannak, amely az érintettekkel együttműködve az élet bármely területén létrejövő társadalmi és közösségi problémák kezeléséért, megoldásáért küzd, s amely az utóbbi tíz évben Magyarországon is komoly eredményeket ért el.

A közösségi munka (community work) konkrét szakterületekre nem specifikált jelentéstartalma, átfogó jellege által alkalmasnak látszik arra, hogy valamennyi közösségi cselekvési és beavatkozási területet magába foglaljon, s ezáltal a közösségi munka egészét, szakmákat és mozgalmakat tágabb perspektívába helyezze. Újabban, s szerintem megalapozottan, a közösségi munka kifejezést egyre gyakrabban használják, mégpedig azért, mert szakmafüggetlenül és széles körben a közösség és a részvétel erősítésén munkálkodik. Könyvünkben a közösségi munka kifejezést az érintettek, a nem-szakemberek (közösségi aktivisták, önkéntesek) és a szakemberek együttes tevékenységére értjük, miközben ismét hangsúlyozzuk, hogy a közösségi munka szakember közreműködése nélkül is megvalósulhat.

Fogalom meghatározások

„A **közösségfejlesztés (community development)** oly módon erősíti meg a civil társadalmat, hogy a közösségi cselekvést és a közösségi perspektívákat helyezi előtérbe a társadalmi-, gazdasági- és környezetvédelmi irányelvek kialakítása során. A közösségfejlesztés a helyi közösségek képessé tételére törekszik, beleértve a földrajzilag meghatározott, a közös érdekek vagy azonos identitás, illetve a konkrét témák és kezdeményezések alapján szerveződő közösségeket is. A közösségfejlesztés a közösségi csoportokon, szervezeteken és hálózatokon keresztül fejleszti az emberek képességét arra, hogy aktív tagjai legyenek a társadalomnak, valamint felkészíti az intézményeket és az állami, magán és nem kormányzati szervezeteket arra, hogy párbeszédet alakítsanak ki a lakossággal az őket érintő változások közös meghatározásában és végrehajtásában. A közösségfejlesztés kulcsfontosságú támogatója az aktív és demokratikus társadalmi részvételnek, támogatja a hátrányos helyzetű és kiszolgáltatott helyzetben lévő közösségek autonóm véleménynyilvánítását. Olyan értékrend és alapelvek mentén határozza meg önmagát, mint az emberi jogok, a társadalmi bevonás, az egyenlőség és a sokszínűség elfogadása, amelyeket meghatározott eszköz- és ismeretrendszeren keresztül érvényesít.” (Budapesti Nyilatkozat, 2004)

„A (...) közösségfejlesztés (community development) felfogásunkban elsősorban települések, térségek, szomszédságok közösségi kezdeményező- és cselekvőképességének fejlesztését jelenti, amelyben kulcsszerepe van a polgároknak, közösségeiknek és azok hálózatainak, valamint a helyi szükségletek mértékében a

közösségszervezőknek és fejlesztőknek is, akiknek bátorító-ösztönző, informáló, kapcsolatszervező munkája életre segítheti vagy kiegészítheti, megerősítheti a meglévő közösségi erőforrásokat.” (Varga A. és Vercseg, 1998)

„A **közösségszervezés (community organizing)** az a folyamat, amely során az egymás közelében élő vagy azonos önérdekekkel rendelkező emberek csoportot alapítanak, hogy változást érjenek el a közösség számára fontos ügyekben. (Sebály és Vojtonovszki szerk., 2016) A csoport a politikai, gazdasági területen dolgozó döntéshozóknak, a demokratikus részvétel és a társadalmi igazságosság jegyében megoldást javasol, és véleményt nyilvánít a döntéshozatali folyamat során. Egyezsége törekszik, de szükség esetén felvállalja a konfliktust. (uott) A csoport itt (...) emberek olyan érdekközösségét jelenti, akik a (helyi) közélet szereplőivé válnak és közös céljaik elérése érdekében formális vagy informális szervezeteket hoznak létre. A közösségszervező pedig az a szakember, aki ilyen szervezetek megalakulását segíti, létezésüket támogatja. A közösségszervezők kampányok vezetésében, koalíciók építésében és az aktív tagok, ún. közösségi vezetők képzésében nyújtanak támogatást.” (Peták és társai 2014)

„A **közösségi munka (community work)** története során fokozatosan olyan, a társadalmi integrációt elősegítő tevékenységgé vált, amely hatékonyan képes fokozni a társadalom kezdeményező- és cselekvőképességét, segíteni a társadalmi intézményrendszer átalakulási és újraalakulási folyamatait, összehozni a társadalom különböző szereplőit, és kapcsolatokat, együttműködéseket kiépíteni térségi és társadalmi szinten, s mindezzel képes fokozni a

társadalom demokratikus önszerveződését.” (Csongor, Darvas és Vercseg, 2003)

Forrás: Vercseg Ilona: Közösség és részvétel - A közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlatának elmélete A Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület és az ELTE Szociális Munka Tanszék kiadása Budapest 2011- ben azonos címen megjelent papíralapú felsőoktatási tankönyv jelentősen átdolgozott, e-változata Második kiadás Bp.

Letölthető a TáTK <https://tatk.elte.hu/e-tananyagok>

és a Közösségfejlesztők Egyesülete honlapjáról <https://kofe.hu/parola/parola-fuzetek/>